

Aragó s'integrà —si no quantitativament, sí qualitativament— millor dins la monarquia borbònica que Catalunya i València. La influència de l'anomenat *partit aragonès* fou molt important en el regnat de Carles III. De fet, durant el bienni 1772-1773 el president del Consell de Castella (comte d'Aranda) i els secretaris dels despatxos de Guerra (comte de Ricla) i de Gràcia i Justícia (Manuel de Roda) foren aragonesos.

Rafael Cerro Nargánez
Universitat de Barcelona

*LA LLUITA CONTRA LA MONEDA FALSA A LA BARCELONA
DE FELIP II (1598-1621), D'ALBERT ESTRADA-RIUS⁵*

Aquesta és la nova aportació d'Albert Estrada-Rius, historiador del dret especialitzat en l'estudi de les institucions públiques de la Corona d'Aragó, en particular de Catalunya.

L'autor tracta aquí aquest fenomen tan habitual al llarg de la història que és la falsificació de la moneda, una activitat criminal constant a la Península des que els grecs introduïren l'ús del numerari a Empúries. Però, en aquest cas, l'obra se centra en Catalunya i en un període determinat: el regnat de Felip II d'Aragó, III de Castella. Un moment històric afectat per greus problemes d'ordre públic (bandolerisme, bruixeria) i també complex des de les perspectives econòmica i monetària.

En aquest context, com assenyala l'autor, la falsificació de la moneda es converteix en una plaga, enmig d'unes circumstàncies que l'afavoreixen. I esdevé una activitat delictiva que provoca la necessària reacció del poder públic per a perseguir-la i castigar-la. Precisament l'encunyament de la moneda era una de les principals regalies de la Corona, i a Catalunya afectava especialment la ciutat de Barcelona, que controlava l'emissió monetària de curs legal.

El treball d'Estrada-Rius es desenvolupa al llarg de deu complets capítols. Primer s'ocupa de la problemàtica de la falsificació de la moneda a Catalunya en el context de la nova monarquia hispànica, tot destacant la peculiaritat d'un sistema en el qual la Corona havia atorgat a diverses universitats municipals el privilegi de batre moneda, mentre que Barcelona tenia prerrogatives excepcionals de control de les emissions de plata i billó que es fabricaven a la Seca Reial de Barcelona.

5. Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2011, 236 p. El mateix autor coordinà la Jornada d'Estudi «La falsificació de moneda a la Catalunya del segle XIX», que tingué lloc al Museu Nacional d'Art de Catalunya (Barcelona) el 14 de desembre de 2011 i la crònica de la qual es publica més endavant en aquest mateix volum.

L'autor es refereix en especial a la tipificació del crim de falsificació, la casuística de les pràctiques falsàries i les mesures repressives.

Així, un altre capítol es dedica a la normativa monetària de regulació del sistema i també de persecució de la falsificació. Una normativa recollida en les diverses fonts del dret català i, en últim terme, pel dret comú romà canònic.

Encara en un altre capítol i resseguint el sistema de fonts del dret català, el nostre autor s'ocupa especialment del paper decisiu de la doctrina en la regulació monetària. I es refereix a l'obra de diversos autors estrangers (com Tesauro) i nacionals (Peguera, Fontanella).

A continuació es tracta de l'aplicació del dret i l'administració de justícia. Es descriu l'organització judicial general, tenint en compte les diferents jurisdiccions reial i senyorial, i la immunitat de què gaudien els eclesiàstics. També s'exposa quin era el procediment judicial que se seguia i les penes que s'imposaven (normalment galeres, deportació o la vergonya pública —passeig públic del reu mig despullat).

Un altre capítol es refereix a la persecució judicial del crim, funció que complien el sometent, els sacramentals i les unions d'universitats. I l'autor tracta també de la modernització de la tècnica de falsificació de la moneda. Es tractava de millorar la fabricació per tal de dificultar la falsificació.

Un nou capítol que enriqueix aquesta completa obra afegeix un nou element a la lluita contra la falsificació: la creació d'un banc de la ciutat, supeditat a la taula de canvi, per a proveir-la de diners. La seva creació es presentava com una mesura transitòria que permetria a la ciutat competir amb els banquers privats. El cas és que perdurà fins al 1712.

Un apartat especial es refereix a l'escenari de la falsificació (habitualment, llocs aïllats en boscos) i als seus autors (sovint col·lectius ben organitzats).

A continuació l'autor descriu els processos de falsificació, els sistemes d'enclavament que s'usaven, els motlles, les tècniques per a dissimular els metalls nobles, el retall de monedes autèntiques per a circular amb un valor nominal inferior al del seu valor material, etcètera.

Estrada-Rius fins i tot presenta un complet catàleg de les monedes falsificades en aquesta època i que es troben en les col·leccions del Gabinet Numismàtic de Catalunya.

El llibre afegeix una breu referència a la literatura anomenada *de canya i cordill*, la que s'ocupava de temes monetaris comentant situacions quotidianes que despertaven l'interès del poble pla, que venien al carrer venedors ambulants i que es recitava cantada. Una literatura l'objecte de la qual era ser un mitjà de propaganda per a tranquil·litzar la població i dissuadir els falsificadors.

Els darrers apartats del llibre inclouen unes breus conclusions, una llista d'abreviatures i una relació de fonts i de bibliografia.

Aquest és, doncs, un treball extraordinari, acurat i de gran interès per al coneixement històric d'un període especialment rellevant per a Catalunya, amb contínues remissions al seu sistema jurídic i la descripció de nombroses institucions del nostre país.

Josep Serrano Daura
Universitat Internacional de Catalunya

ACOTACIONES HISTÓRICO-JURÍDICAS AL SIGLO DE LAS LUCES,
DE LUIS RODRÍGUEZ ENNES⁶

Els qui hem tingut la fortuna d'estar gran part de la nostra vida acadèmica en contacte amb el professor Luis Rodríguez Ennes, coneixem bé la seva passió per la cultura, de la qual ens ha fet partícips amb el seu magisteri —ja sigui de paraula, ja sigui per escrit— i el seu sempre pacient i fraternal consell.

L'obra que tot seguit recensionarem reflecteix molts anys d'investigació que l'autor ha dedicat a l'estudi de la cultura jurídica, la història i la filosofia, i això queda palès en el fet que aquest no és un treball sobre una institució o un autor concret, sinó que és alguna cosa més: és una reflexió serena sobre una cultura i un dret —el segle de la Il·lustració—, a la qual només es pot arribar després d'un llarg itinerari acadèmic, motiu pel qual no dubtem —ja d'entrada— que serà ben acollida per especialistes de diversos camps, ja que a través de l'obra el lector pot recórrer les llums i les ombres del pensament il·lustrat.⁷ I això li permetrà assolir un coneixement del dret que va més enllà del mer pragmatisme,⁸ tan propi del nostre temps com del pensament jurídic del segle XVIII, com així ho testimonia José Borrull en una de les cartes enviada a Mayans: «Yo ya metido en esta indigestión de practicones, ni me acuerdo de un texto, ni sé si entenderé el latín si me ponen delante a Cicerón, tal es la algaravía y confusión de estos pragmáticos que ni los entiendo, y me hazen olvidar aquello poco que supe».⁹

L'obra, després d'un explicatiu prefaci i d'una precisa introducció històrica, s'estructura en set capítols, en els quals es desenvolupen una multiplicitat de qües-

6. Madrid, Iustel, 2010, 356 p.

7. M. J. VILLAVARDE, *Rousseau y el pensamiento de las Luces*, Madrid, Tecnos Editorial, SA, 1987, p. 50 i seg.

8. Vegeu els assaigs a P. GROSSI, *Mitologie giuridiche della modernità*, Milà, Giuffrè Editore, 2001.

9. Agafo la cita de P. MARZAL RODRÍGUEZ, «Las *Disputatio iuris*. Humanismo y controversia», a Antonio MESTRE SANCHÍS (coord.), *Actes del Congrés Internacional sobre Gregorio Mayans: València-Oliva, 6 al 8 de mayo de 1999*, Oliva, Ayuntamiento de Oliva, 1999, p. 57.